

מה מפריע להשגת עצמאות כלכלית

אינני יודע אם זה השם המדויק, אך בו אפשר להכליל כל מה שאגיד בשאלות המדיניות הכלכלית.

בימים ובשבועות האחרונים, רבים השואלים אנרכיבות מדיניותנו הכלכלית מחדש, גם אני בחוכם, שואל את עצמי ושואל במדת האפשר אף אחרים, מצבם של האחרים, במדה מסוימת, נוח יותר. הם יכולים לשאח עיניהם לשר או לממשלה ולשאלם לאן ואיך הולכים. דומני שנעשה עוול, וכן שפחות מהכל זכותו של מישהו לשאול או לתבוע בטרוניה את אנשי האוצר דוקא. מרגיש אני שלשואלים יש איזו שהיא טענה תרעומת ותביעות בשאלתם; לאן הולכים, ולעתים הם שואלים זאת בחום לב ובתמימות. אך לדעתי, אינני חושב שיש זכות מוסרית לאנשים מהחוג שלנו, או חוגי מעמד הפועלים בכלל להתרעם, במדה שיש תרעומת בשאלה; מהי המדיניות הכלכלית. מדוע אין זכות? מפני שרק לפני חדשים אחדים נאבקנו קשה, והיה מי שיצא פצוע ממאבק זה במאה אחוז, ומי בחמישים אחוז, אך כל מה שאפשר היה להגיד בענין זה נאמר אז. באותה תקופה היתה הזדמנות, ואנו עשינו את ההיפך ממה שאמרנו, ואני אומר זאת לא מפני שאני שמח לאיד, אלא מפני שאנו צריכים לחכות לנס, ואני חושב שאולי יתרחשו נסים, אך עליהם אין מתוכחים וקשה אף להגדירם.

קבענו, ונניח שדבר זה קבוע גם עכשיו. מהי המדיניות הכלכלית. אם אגיד במלים אחדות, אמרנו שאנו רוצים בדרך לעצמאות כלכלית, אנו חייבים להגיע ליציבות במשק, במחיר, במטבע, - לאיזו שהיא יציבות. בקדחת כלכלית פיננסית זו לא יצמח פרי. כל זמן שיש לנו כסף דמים של ששה מליון יהודים אפשר לחיות, אך אין לדבר כאן על כלכלה והחפתחות משקית. לו יכולנו לומר, שלעולם יש מי שנקבל ממנו כסף, מה טוב. אפשר לומר: עמים אחרים שדו, אז יחנו קצת לעם היהודי יותר. אינני נכנס לוכוח זה, אך אילו יכרלנו לומר זאת לעולם, או אפילו לדור אחד - מה טוב, אך אנו מחפשים נתיבות מדיניות כלכלית, והכונה והשאלה היא, איך נביא את המשק שיהיה חי נושא את עצמו. לכן אמרנו שהוא מוכרח להגיע ולעבור את הסטייה של יציבות יחסית לא אידיאלית. כונתנו, שלא תהיינה תנודות של 20% או 50%, והעיקר שנמצא ממצב זה של אי ידיעה, בחעשיה למשל, תעשייה מקבלת הזמנות ואינה יודעת למה היא יכולה להתחייב.

נדמה לי שהתבגרנו בשנים האחרונות על ענין מסוים גם כן, וכוונתי לזה שאנו מבינים שהחקלאות לבדה לא תחזיק את העם היהודי. אנו מדברים על 25% חקלאות. יש לעשות מאמצים גדולים להגיע אפילו ל-20%. בקרנו עד לידי כך שאנו מעריכים את המלאכה והתעשייה כזרוע שניה.

לראשונה חשבנו שאנו נהיה עם חקלאי, היו וכוחים רבים בספרות. אך חלה חבורת בענין זה, וכפי שאמרתי יודעים אנו שמקומה של החקלאות ב-20%, וכפלים מלאכה ותעשייה. מבינים אנו שללא יצוא אין אפשרות לקיומנו ולקיום המדינה. לפני שנה שנתיים כשהובא החקציב לכנסת דברנו על יציבות. מנינו כל נקודה. מששים נקודות הגענו לארבעים ולעשרים, ובשנה שלפני זו הגענו ל-8-10 נקודות דהיינו 4%, ואמרנו שבעוד שנה שנתיים תהיינה שתיים או שלש נקודות, וכך אנו הולכים לקראת משהו.

בכל ההסברים שאנו נוחנים לצבור, אנו כמהלכים על מוקשים. ואסביר מדוע. כשהיתה קואליציה עם הימין, חשבתי שעשיתי שליחות למפלגה להסחרות ולממשלה. ספרתי מה שאני עושה, אנשים ישבו מן הצד ולא התערבו. היו חכניות כלכליות אחרות לפני שנתיים. בפני ועדי עובדים בחיפה הייתי צריך לדבר, וידעתי לפני מי אני עומד, ואמרתי שעשר שנים מעכשיו לא נראות לי אפשרות של הרמת שכר והוצאות אישיות אם לא תהיה מהפכה בתופוקה. פשוט איננו משתכרים עדיין, אם כי לכל אחד יש הזדמנות להעלב ולהפגע, אחד יודע שמיצר יהלומים אינו משתכר לחייו וכו', אך אם אני צריך להסתכל לכבשן המשק הישראלי, אין זה משנה אם אני נעלב או לא. כי לולא הוספנו כסף זרים לא יכולנו להתקיים. אם נאמר: אנו מסכימים זוהי הפוליטי - המדיניות הכלכלית שלנו. אך אנו אומרים, שאנו מעונינים בעצמאות כלכלית. (התפרסם מאמר קצר באחד העתונים הדין בשאלה מה אנו עושים בכספי השלומים. נאמר שאנו מקבלים בהם דלק, אך מה אנו עושים עם כספי הבונדס וה- ? בלי כסף מהחוץ אין אנו יכולים להתקיים) לא רק מפני שבכל שנה צריך להעלות יהודים חדשים, אנו זקוקים לכסף, יכול היה להיות מצב שהיינו נשארים בלי עליה, מקבלים 3-4 מליון דולר לשנה ואומרים לעצמנו - מכאן יש להתחיל לחיות. הייתי מסכים אז לתקופה של עוד חמש שנים או היינו מתחילים לחיות על עצמנו. אך זה מסוכן לפרט או לאיש המפלגה ואני עומד על המצפה חייב אני לומר להם את זאת.

כעבור שנה היו בחירות. פה החזקנו מעמד פחות או יותר. לאחר הבחירות הותרה הרצועה. נמאס לאנשים, לנציגים, לוועדי הפועלים והועדות, לכולם יחד והענין התפוצץ. ויש לי הרגשה שהותרה הרצועה לא רק בזה שטוב, אלא משהו במחון המוסרי שהחזקנו בו. צריך לזה אולי סבלנות לכמה שנים. לא היתה מעולם הקפאת שכר יש יש שבע-עשרה דרכים לשינוי השכר, בדרך הפרמיה, ושעות עבודה נוספות ועוד ועוד. אך בכ"ז המוצא היה שצריך להוכיח מה יכול המשק לתת ומה לא. לפני חדשים אחדים הותרה הרצועה על כל הקו, כל המרבה לקבל ולחבוע הרי זה משובח - או מסובך ומסבך את משקנו וכלכלתנו אך כשאני מברר עם עצמי כמה יסודות של המדיניות הכלכלית, אני חוזר ורואה שלנו יש עניני לוואי, עליה, פתוח התישבות. ואני אומר למפרע, שאינני תובע מעצמנו שנשא על שכמנו את הבטחון שעתה עוד יוגדל ואת העליה והפתוח, אלא אני עומד על היוחנו קולקטיב כבר מפותח עם כלכלה, תחבורה ושרותים ושישא את עצמו.

אנו לוחמים ליציבות, כמו כן אנו מכינים את התנאים לאפשרות של קליטה נוספת. בשנתים האחרונות לחמנו הרבה עם מסים למיניהם, ואולי זה היה פקטור מן המכריעים. כשהחלה הגביה, היה זה פקטור לא קטן, הוצאנו כספים שהגיעו לפי הדין והחוק, וכך שאבנו גם חובות קודמים, וכך הגענו ל-4-5 אחוזים חנודה.

פעם באסיפה לפני בחירות, השתמשתי בפרזה ואמרתי: "שברנו את גב המצוקה". ואכן עברו עלינו שנתיים של מאמצים קשים. חברים, קיים בי הפחד, שעכשיו הולך ונשבר גם היציבות המעטה שהושגה בשנתיים האחרונות. כמה חדשים אחרי שסיימנו את הוכוח, חכיתי וצפיתי, אולי יקראו נסים. והוכוח היה קשה ואמרנו נעשה אותו יחד, אך האחד אומר כך והשני אומר אחרת. אתה מתוכח עם יערי וחזן וטבנקין. וטבנקין אומר לי: "לא תהיה אינפלאציה". ועוד: "מדוע צריך לשלוח תפוזים לאנגלים, בעצמנו נאכל".

וכל זה תוצאת העובדה, שבמשך עשרות שנים שהיינו בארץ לא היה צורך להתעמק בבעיה. בתקופת מלחמת העולם השנייה ובתקופת המנדט הישוב בארץ התעשר, מכרו סחורה ביוקר לאנגלים.

אך עתה, הדברים העומדים בפנינו הם אחרים לגמרי. ואנו איננו מחקרבים לעצמאות הכלכלית, אף לא בשנה שעברה, שבה יצאנו בלי עצמות שבורות, איננו צועד אף צעד ואיננו מבררים אף לעצמנו אם עצמאות כלכלית זו נחוצה, אולי איננה נחוצה? ועכשיו במיוחד, ההכרח הוא להוציא דולרים רבים לענייני בטחון, ואגם הדולרים מוגבל. רשאים אנו לומר, שאנו צועדים אחורנית. עשרות מליוני דולרים אנו חייבים לאכול לבעיות בטחון, ולשם כך אנו מוציאים אף כספי שלומים ובונדס. אנו חייבים לדעת שבעד מיסטריום אנו מוצאים, 500-600 אלף דולר למיסטר אחד, והדולרים אינם צומחים בעצמם.

נוסף לכך אנו נמצאים במצב פרדוכסלי. יש לנו תקציב של 480 מליון דולר. קשה למנוחם, אלה הדולרים ממחנות משלומים ממענקים ועודפי מזון. אין אלה תמיד דולרים ממש. חלק מהם אף מהאכספורט שהיה לנו בשנה שעברה, דולרים אלה ויותר מן המותר אנו נאלצים להוציא לצרכי תצרוכת. מפני שאנו חוששים, שאם יש לירות בכיסים, שאנשים השתכרו, ולא יהיה מה לקנות - מה יהיה מחיר אותה תצרוכת. ואז יבואו בטענות, אם מחיר זוג נעלים יעלה 12 ל"י במקום 6 ל"י, יש צורך שוב בתוספת שכר. לכן אנו צריכים לעמוד על אבסורד זה. אמרנו לוועדה; שבו והקשיבו מה יקרה אם נוציא פחות דולרים ליבוא, מה יהיה ערך המשכורת. אנו חייבים להתנהג כך כדי לא ליצור קפיצות בשכר ובמחירים שיצמיתו אותנו.

במשך כמה חדשים חשבתי שאפשר לשתוק. צריך גם לדעת מתי לומר את הדברים. אך בזמן שהשכר נשבר, יש שטפול "הדרדרות" היום אני מדבר על זה שאנו אחרי שוק, והמתלוננים באים אלי או אל ספיר. הסוענים טוענים, לשם מה זה תוספת השכר? לאחר הנקוים מה נשאר לנו? נקבעו 10 נקודות, היו שנסו להתנחם ואמרו שהממשלה גרמה ל-10 נקודות. אך מסתבר ש-6 נקודות הם חקלאות, משהו העיריות - ע"י מסים, כי הן צריכות לשלם עבור השרותים תוספת שכר, ושל הממשלה שהיא צריכה לשלם למורים ולפרופסורים יותר שכר. יש לי חשש, שאנו רואים את הפרחים בהתפפחותם, הגרגרים רק יבואו בשנה שעברה בזמן זה עמדנו על שתי נקודות.

התחנות הן: 1. תוספת שכר - שני שליש, לא בכל המקומות נשאר מה שסוכם. 2. תוספת יוקר.

אחמול באה אלי משלחת נכבדה עם שנקר, הוא בא לשר האוצר ולשר המסחר והתעשייה. הוא אמר לי, שהם אינם יכולים לשלם את עשר הנקודות. בז'רנו טוען שהוא צריך לשלם 350 אלף ל"י. אז אמרתי: "מה אני יודע כמה מים אתה תוסיף על התסס שאנחנו שותים, אם באמת אינך יכול לשלם לא תשלם". האם הוא לא יוכל להרים את מחיר התסס או הסודה? מי לא יתן לו. הרי האנשים קבלו תוספת שכר ותוספת 10 נקודות, וזה סכום לא קטן.

אחד מהם שאינו תופס את העניין אמר: "אולי תעזרו בדרך אחרת, כי לא יהיה במה לשלם שכר". כי הלחץ מכולנו, הרצפולד ראובן, שנקר - הצעקה היא - תן כסף.

הבנק נמצא, עוד בלחץ של עשרות מליונים איך נשמע לדרישות הקיבוצים ואח"כ המושבים והקואופרטיבים, ובשבוע שעבר פנה אלינו בית-חרושת לדשנים וחימיקלים, דרש כסף להון חוזר, אחרת לא יוכל לעבוד. התרשמתי שאין זו בדותה, כי יש הרבה מפעלים שאנו בנינו אותם ואנו יודעים מה המצב בהם.

אנו עומדים, נוסף לזה, בקפאון גמור, אם לא בנסיגה, בכמות היצוא. השנה היתה שנת מחירים לפרדסנות למזלנו הרב. נתפלל שבכל שלוש שנים ירד בספרד פעמים כפור. בתעשייה העניין מאוד עצוב, קיימים נמוקים רבים וסיבות רבות לכך, ארצות רבות אחרות כבשו שווקים, והן חזקות מאתנו, איננו יכולים להתחרות אתן, לא במחיר ואולי אף לא בטיב. אנו רוצים לתת לאמריקה מלט בתוספת של לירה לדולר. אילו האניות לקחו יותר בזול עבור ההובלה, הפריקה והטעינה, יכול היה להיות הדבר הרבה יותר זול.

אתן דוגמא אחרת של חוסר ידיעה להצטמצם. הוא הדין בהברת החשמל, שם אלפים מקבלים חודש 13 למשכורתם. זה הישג נחמד, אך זה רק דבר אחד של ההישגים הסוציאליים, אך יש גם השגים אחרים שהישג זה מונע אותם מהדבור. הם עושים ע"י זה את מחיר החשמל כך כמו שהוא כיום. ויתכן שיש גם בזבוז במקומות שונים. יש לי במקרים אלה פטנט שאני אומר לטובי חברי. במפעל כזה, הכנס להנהלה והפשל את השרוולים, והא לך המפתחות.

ובכן, זוהי בערך התמונה, שאנו נמצאים בה בדתום זה. אינני יודע אם יפה לגלות זאת או לא, היו לי ימים ושבועות של רפיון ידים בעבר, אך מה אני יודע מה שיהיה. עכשיו התעוררו בכמה חוגים של ישיבה של ועדת הקואליציה כולה, רואים את חוסר העבודה. בתנאים אלה אינני מוכן ל"חתיכות", מוכרחים לשבת ולראות את העניין כולו. נראה שבעניני אשראי דרושים עוד 50, 60 מליון כמובן.

קבענו ביום ראשון ועדת שרים כלכליים רק לעניין זה. הרצון להכנס לברור זה, אינו מביא נכונות לשנוי עמדה ומערכה. קראתי ב"על המשמר" דבר מתמיה אתמול ראשיה של רשימה זו היא בערך כך: "הולכים להיות שנויים רציניים בתוספת השכר". אומרים שגם ב"למרחב" היה היום דבר כזה, ושוב אני רואה זעזוע, שהם יבהלו מעשרות הנקודות, ואולי מתחילים סוף סוף לחשוב שנכון הדבר.

אם תשאלו אותי, אז שוב צר לי מאד. אני "מביא דבר זה לבית-הדפוס". אני יכול לחזור על זה בצורה אחרת, אבדנו מערכה אחת - תוספת שכר. אך בנקודות מערכה זו, זו רק התחלת התוצאות. בועד הפועל השלמתי ואמרתי: ששה חדשים אם נחזיק עם תוספת היוקר, נדע באיזו דרך שהיא, אולי אף בסובסידיות לתת דולרים ליצוא. בתקופת המנדט הבריטי היה מי שישראלם. ערדנו אינדקס מושחז, שבאף מקום לאחר המלחמה, ובודאי שלא אנו יכולים להרשות לעצמנו דבר כזה. בתחילה היה מרג"ן של חמש נקודות, כעבור זמן הצלחנו להורידו ל-3%, אילו שמרנו עליהם אז. אך עתה אנו עומדים בהפרש של 3 נקודות כ-1% תנודה מספיק כדי להשפיע על האינדקס, מספיק שמחירה השדה ישחנה קצת. האינדקס רגיש כטרומטר בקדחת רצינית. אם שואלים אותי אני אומר: ילך העניין, נפגש בעוד כמה חדשים, וכך זה יוכל להמשך הרבה זמן. כל זה שנקבל 4 מליון דולר.

אך אוכלים אנו את כספי הפתוח והבטחון בצורה זו. אך לנתיבות המדיניות הכלכלית שלנו, אין לי תשובה אחרת, אין תשובה, החיים אינם כל כך מדויקים ומדוקדקים.

פעם כשישב פרופ. לרנר והתוכח עם פועלים, לא היה להם מה לענות, אך אפשר לגרום לכך שאנשים ישנו את הדעת אך לא את ההצבעה. בגישה מדעית, שאינה רוצה לראות את הצרות של ועדי-הפועלים והנציגים, הוא אמר; הכרחי להוריד את השכר בארץ לכל מקבלי השכר ב-20-25 ל"י ואז רמת החיים בארץ תרד רק ב-5% ולא יותר, אז נפתור את שאלות חוסר העבודה וקליטה ויצוא.

כששמעתי את זה אמרתי שאינני יכול ללכת ולהסביר לועדי הפועלים מה לעשות, לעבודה שכאשר מעלים את השכר מוסיפים 10 נקודות, נוסף זה צריך לשלוח שני פרופסורים לכל אשה להסביר לה שזה לא טוב בשבילה, לך ספר לה שזה לא טוב בשבילה. אמרתי לפרופסור לרנר פרסם את הדבר ויתחנך הצבור, הצבור יבין שחוספת אינה צורך דחוף ושהתוספות הורסות אותנו. אם אנו רוצים להוציא את עצמנו מיון המצולה בו אנו שוקעים, אם אנו רוצים מדיניות כלכלית ויציבות ועצמאות ואכספורט, וחוסר עבודה, הכרחי שנגמור את פרשת תוספת-יוקר השכר, הצמוד לאינדקס. אמרתי; אני לא אשלם שכר, אך אמרתי את זה בהפרזה, נשלם 5, 10 אחוזים בתעודות לעשר שנים מ-1,5,6, זה הייתי מסביר לכל עקרת בית. אם יש כבר תוספת שכר אתן לך תעודת הסכון מוצמדת לדולר אך שוב מתחילה הבעיה; מדוע רק לפועלים, מדוע לא לאחרים. בינתיים דוליק הורביץ נמצא בלחץ אם לתת עוד אשראי, או לא. ולכן אם פועלים שואלים ורוצים לדעת, הגיע הזמן שנפסיק עם תוספת היוקר, והעלאת האינדקס, שהוא יצור מנדטורי בריטי, אז צריך היה להשחילו כמה שאפשר, והישוב אז התעשר באמת, אך דבר זה הורס לנו את המשק. מוכרחים לעבור למצב, שאחת בשנה יהיה משא ומתן על שכר עבודה, ולא מפני שאינני יודע שיש הרבה שיושבים בתוכנו ומוצאים את דמנו. בהתאם לכך דומני ששני שלישי או 75% משכר עבודה ומהכנסה לאומית היא מאנשים בעלי הכנסה קטנה. ולא כל כרטיסי הבלטים נקנים רק ע"י פורמצ'נקו ואשתו.

מדברים אנו בעצם על זה, אם יש סטנדרד חיים או שאיננו - והנה איננו. כשאנו מסתכלים על המשק, אנו אומרים - מעט מאוד יהודים בעלי כסף פרטי בכלל באו אחרי המלחמה. ולכן המדינה על 300 מליון הדולר המושקעים בה כל שנה, זהו המשק. נסיתי עם חברים לשרטט לי שנים שלשה ארבעה ורינטים, לראות מה צפוי לנו אם נתן לעניין ללכת כמו שהוא הולך, אם אנו אומרים לעצמנו, שבכלל מגיע לעובד, שיוכל לחיות על רמה מסוימת, אז אנו חייבים לומר; היות והמשק אינו נוחן לנו זאת, אז יש לנו כסף מהחוץ והוא נותן לנו את הרמה, גם זו דרך. זה שייך לדבר מרכזי. מפא"י צריכה להחליט פעם, מה אתם רוצים, כיצד לפתח את המדינה. אם תגידו; "לא אכפת לנו", אולי יספיקו הדולרים שבידנו ל-5-10 שנים, אין לי בטחון אף בכך. היום מחר מחרתיים יש כסף, יש הסתדרות פועלים נפלאה, יש ממשלה נפלאה. נתן עוד 25-50 מליון דולר לעובדי הממשלה, חברת החשמל והפוטש והאשלג. מים יהיו יקרים, נוסף סובסידיות, נקח דולרים ונפרטם ללירות.

אך אם אנו שואלים לנתיבות עולם, אינני רואה דרך אחרת. אני אומר לבטל את זה כליל, אך יאמר לי, למה אתה לוקח מהאחוזים, כל דבר ישבור לנו את הראש. יאמרו לי, אמרת פעם, לא שלש נקודות אלא שלשה אחוזים, וינסו לחפור

בדרך הזאת איזו שהיא התקדמות. היה שר אוצר הולנדי, סוציאליסט בארץ. שוחחתי אתו. המדינה המשונה הזאת, הולנד, עבר עליה חורבן שידמה וישווה אף החורבן הגולה והמלחמה, הם הצליחו לבנות את משקם. שם, אחת לשנה, יושבים ודנים על עניני עבודה בשתוף הממשלה, כשבאו אלי בענין זה, כפתרתי את הכפתורים ואמרתי שהממשלה אינה מתערבת. בהולנד, ארגוני העובדים לא הסכימו לתוספת שכר אחת לשנה כפי שנוחני העבודה רצו לתת להם. אצלם דנים על עניני העבודה אחת לשנה, שם על כף תוספת הפיריון דנים שנה שנה. יגדל הפיריון, יושב הארגון, אפשר יהיה לפקח גם על הרווחים, ואני עבדכם רואה רק בזאת מפתח או פתח להצלה, לצאת לדרך בריאה של פתוח הענינים. כל מה שמחוץ לזה הוא פקוח חמור, משטרתי של משטר צבאי. אתה יכול לשמור לתת כך וכך סוכר וכך וכך דולרים לפתוח, התנסינו בזאת, אך אינני רוצה להכנס יותר לפרוט הצבעים הקדורניים. אם נשיב ונתן תוספת שכר ותוספת יוקר ותוספת שכר יסודי. והעברה מדרגה לדרגה, יהיה זה לתקופה קצרה. שלשלנו דולרים מהחוץ, אך אם אנו רוצים ביציבות בנקודת התורפה צריך להפש חרופה לרפאל את הנקודה הכואבת או המכאיבה. אם אנו צריכים לשים את הרטיה בנקודה הנכונה, צריך לחפש מוצא.

אינני יודע, אולי בתאור המצב הארכתי יותר, אך כשמגיעים לפתרון - נעשה הדבר מצומצם מאוד. ואני אומר מה שאמר פרופ. לרנר, אך בפחות העזה. כל התוספות מכריחות כל ענף היצוא, וזה ילך וירד. לולא הכפור בספרד היו מבקשים מאתנו סובסידיה גם לתפוחי-זהב. סובסידיות, הווה אומר ממסים, וזה מוטל עליכם, אפילו ממס הכנסה. כעבור כמה זמן כל אחד מסתכל ורואה: "מה נשאר לי". אם הדבר חודר ללב ולראש ולמוח, אז תתאפשרנה כל מיני וריאציות.

אומרים, כל מיסי עקיפין מיד משפיעים על האינדקס, יש לשחרר אותנו בכל שלשה חדשים, אך אני אינני רואה פתרון.

דיון על דבריו של השר אשכול:

גרוסקופ

אני מבקש את סליחתכם אם אדבר בצורה בלתי מסודרת. חשבתי שזו תהיה מקירה על המצב. אך לאחר שאשכול חלה את כל אסונות המדינה במקבל השכר ובשכיר, אני חייב לדבר.

אין לי טענות על הגדרת המצב הקשה ששמענו אותו באותו הנוסח, וכן גם על תוספת היוקר. וגם על תוספת היוקר, אשכול הציע לפני שנה וחצי שזה יציל את המדינה וכשיבוא על מקומו. אני רוצה להציג בפניכם כמה מספרים: מתוך 45000 עובדי המדינה 654 משתכרים 200 ל"י, 20% - 250 ל"י והשאר 300 ל"י, מה אפשר להשיג בזה, (וזה ברוטו) כל אחד יודע. יש 350 אלף עובדים שכירים, איננו יודעים מהו השכר בכלל, אך הם מביאים את כל הרע למדינה, והחברים יסיקו את המסקנות מהמספרים האלה. אך לא אשם בזה שר האוצר שמזהיר אותנו מפני חומרת המצב, אך אינו דואג לזה שהמפלגה אינה משנה את מוסדותיה המשקיים והכלכליים. 65% של צבור השכירים עובדים במשק דבורים מוניציפלי, חברות ממשלה ותעשיה הסתדרותית. בכל מוסדות אלה למפלגה יש רוב אך מתנהלים הם ללא הגה מרכזי,

לפי מה שכל אחד רוצה. מוסד לתפארת, שנקרא "תנובה", נוצר בחקופת המנדט לצרכים מסויימים. עמדו בפניו מטעות חשובות, אך היום, מכל לירה שמשלם הצרכן, מקבל החקלאי רק 51 גרוש, לאן נעלם היתר? אלה המקבלים 49 גרוש, אינם אחראים למה שנעשה במדינה? לא קם איש אחד לבדוק מה מטרת "תנובה", אף יש לה מטרה בכלל וזכות קיום. לקחתי במיוחד מוסד הסתדרותי. ואלה העומדים בראש ומעט מוסדות אלה, אינם אשמים בכלום, רק העובד השכיר אחראי. אמרו כאן בלט, מותר לעובד ללכת פעם לבלט במקום פעמים במשך תקופה ממושכת לחיאטרון. נניח שהולכים פועלים לבלט, 20000 איש הולכים לבלט, איזה אחוז הוא זה? אחוז נקלה, זה נמוך שאינו יכול להיות מובא כאן. נדירות אם בכל שלשה חדשים, העסק לא יבדק יהיה הכל בסדר. השרות רוצה להוציא הוראה של תפקידים מסויימים. לא יתקבלו אנשים בלי השכלה תיכונית, אך בעתיד לא יהיו בממשלה בני פועלים, כי בני פועלים אינם יכולים לשאת בהוצאות חנוך ילד בבית ספר תיכון.

בביה"ס הריאלי משלמים 75 ל"י לילד-לשנה. מכאן יש לדעתי בכל ההצעות האלה חוסר ממשות, נוריד את השכר, אשכול כומר, אך אני נותן תמורה. נאפשר לאנשים מוכשרים 50%. כך שזה יהיה כמעט ללא תשלום. וחנוך תיכון ינתן חינם. אינני בא עתה בהצעות אחרות. אני מבין, הצעות להקל על המצב אין, לצמצם זה בלתי אפשרי, כי הפועלים לא יוכלו לעבוד אם לא יהיה להם איזה שהוא מינימום. תוספת היוקר, אינני יודע אם זו סבה או מסוסב. לדעתי, מה שפרופ. לרנר הציע לאשכול הוא קיים. אינני יודע אם אפשר כיום לקנות יותר מאשר לפני שנה.

כשהוא מבטיח לקחת, הוא לוקח זאת באחוזים לא קטנים. אז מה יש כאן לדבר, שהעובד גרם למצב הקשה, אם לאקבל שום תוספת ממשיח? באוצר הכסף איננו, ואצל העובד גם כן איננו. אז מי קבלו? יכול להיות שכלכלנים יסבירו זאת בצורה אחרת, ואנו יודעים מה שיש-ומה שאין, המצב הוא יותר רע ממה שהיה. אם יורע מצב האינדקס, הזעזועים עלולים להיות גרועים יותר. זה עלול להיות אסון. קודם כל למפלגה, קודם כל על ידי תפוקה מוגברת. אבל ע"י הנהגה של כל המינים של המשק ההסתדרותי של מה שנחוץ ומה שלא נחוץ. פעם חשבנו שזו הדרך לסוציאליזם. כיום איננו יודעים מהי, אנחנו לא נפתור את הבעיות הכלכליות ע"י קולות של שר האוצר שצריך להחזיק את המפלגה הזאת בקרניה ולבקר הכל, ואז לבוא ולהציע הצעה יסודית ולא להטיל הכל רק על העובד השכיר המתקיים בקשי.

עופר:

אינני חושב שהחלטה האחרונה שהתקבלה בהסתדרות, להעלאת השכר בורמת להחמוסטות היציבות. בזמן האחרון לא השפיעה העלאת השכר בשום דבר. ממה עלה האינדקס? לא מתוספת השכר. ויש ואלה מחירי תוספת הקלאית. לכן אינני חושב שלהטיל את האשמה זה יהיה מוצדק, וכך לא נמצא את נקודת התורפה. הדבר נעוץ במדיניות הכלכלית ב-5 השנים האחרונות מאז קום המדינה, ונכון להתרכז באמת בשכר. בדרך כלל במדיניות כלכלית יש בעיות אשראי רבות, שהן קובעות את בעיות המצב הכלכלי של כל מדינה. אך אנו רחוקים מכל הבעיות האלה. יש מקום לדיון צבורי רחב בבעיות שלנו, הן מורכבות מדברים הרבה יותר פשוטים.

באחד הדיונים בכנסת אמר לביא, שאינו מבין הרבה בעניני כלכלה, הוא אמר, שכשצריך לדבר בעניני כלכלה, אין צורך לדעת הרבה, אלא לקרוא את רובינזון קרוזו.

מדוע בשנים האחרונות נוצרה בעיה כזו של העלאת שכר? זה היה משנה קצת בשסה עצמה. הגלגל היה דורס אותנו, בלי קשר לתפוקה ולמצב במשק, ברגש שבאילת אומרים למישהו שמעלים לו גרוש בעד גהוק זה משפיע על המשק. אצלנו הרגילו אנשים לקבל כסף לא רק עבור עבודתם.

במקרה אני עובד במשק המתדרותי שאינו דורש תוספת שכר. במילא יש בכל חודש איזו שהיא תוספת שכר. איני רוצה לומר אם להעלות את השכר או לא. אינני חושב שיש היום מספיק שכר לפועל, אך יש להסביר לעובד, שהוא מקבל שכר עבור עבודתו ולא עבור ותק, ילדים תיאטרון או שינה. ברגע שהיינו אומרים דבר זה, היינו פותרים את רוב הבעיות. אנו משק צבורי. אני רוצה להביא דוגמא, כיצד אפשר לנחק כל מקום ולהצמידו לענין הממשי שלו.

נקח לדוגמא את עובדי תנובה. לעובדי תנובה אין קיום בכבוד. אני משוכנע

שיכול להיות להם קיום בכבוד. בתוצרת הקלאית יש ענין של פחת. בתנובה אנו מוצאים זאת ב-30-40 אחוז. גם אותם העובדים יכולים להוסיף את פריזון עבודתם ב-50%. אין צורך לבוא אליהם ולומר להם כך וכך, נאמר להם ששכרם נתון ב"אין שתפלו בתוצרת, וברוחים". בכל פעם, בתוספת שכר מעלים $\frac{1}{2}$ אחוז קומיסיון. אך בסופו של דבר הרי יש רק מאה אחוז. אפשר להביא את הקומיסיון של תנובה ושל המשביר להקפיאם כשם שמקפיאם רבית, מזה שאני אומר שיותר מזה אין מורידים קומיסיון, מפירות. (למשל מורידים 4% וכו') דבר זה תלוי אף בהנהלה, זה תלוי במועצות יצור משוחפות. אורי מאיר אומר שועד העובדים של כור מסתיר כל קומבינציה ונפוח, אך מקורות מוצאת דרכים לגלות את הדבר ולדרוש אותן דרישות, אך אנו חייבים לחנך את הצבור לפתרון לרמת החיים, שהיא נמוכה, השאלה; איך יש לפועלים ללכת לקונצרטים? דבר זה אינו במדיניות השכר. דבר זה דומה למחירים בתקופת הפקוח של דב יוסף. הצעה שאנשי האוצר מביעים; עשר שנים הקפאת שכר, אינה מתקבלת ואינה מצעידה רבע צעד קדימה הקפאה? לעובד צריך להסביר איך להגביר את התפוקה. אם נאמר לאדם, זה וזה מה שאתה תקבל תוך עשר השנים הבאים. אם תעבוד ואם לא תעבוד, לא יעלו את שכרך. האם חושבים אתם שהוא יתאמץ? אם לא נעבוד לא נגזע לעצמאות כלכלית, וזה אפשרי רק אם נתן שכר גבוה יותר לזה שעובד יותר טוב. בתקופה אחרת יתכן והייתי בעד האחדת השכר. אך אם אנו חושבים שבמרוץ הזה יש כוח, אז העובדים חייבים לקבל יותר. אם לא נעשה זאת, לא נחקדם.

חלק מתמונה זאת ומהתדררות כל האוטומטיזציה, זה רק חלק במערכת שלמה,

ולא רק ע"י בטול תוספת היוקר נביא לפתרון. ע"י ארגון הדברים, אנו קובעים לכל מקום גדול ואומרים; אתה תתוכח בפנים על השכר.

אשר לבטול הפקוח, היו ענפים שבטול הפקוח הוכיח שיש צורך בפקוח.

בכמה ענפים יסודיים, למשל שמעון הורן נותן לדוגמא את ענף המספוא כפי שדב יוסף הציגו בלירה ארבעים ולירה ששים הקילו, ואח"כ מחירו עלה ל-1.80 ל"י. ענף המספוא

הוא ענף חשוב במשק. במקרה זה אני אומר, שאם מקבלים את המחיר הרשמי של דב יוסף תהיה אפשרות לפתח את הלול.

דוגמא אחרת - ביצים, בביצים הגשנו קלקולציות לממשלה. על המחיר הרשמי נאמר; כשיבוטל הפקוח, הענף יתרחב, יבקשו את המחיר הרשמי, שאינו מספק. כאשר רוצים תמיד, לקבוע מחיר לקולוציה, פרושו העלאת המחירים.

כשדב יוסף קבע מחירים, היה לו עם מי לקבוע. הוא הדין בשכר עבודה. אם חתן לחקלאי אפשרות למאבק, ותאמר לו, בפידה שחיצור יותר תקבל יותר תהא אפשרות לפתח את המשק. אך אם תאמר לחקלאי, גם אם חיצור יותר טוב תקבל אותו דבר, שפרושו, מי שמשקיע יותר עבודה ישאר מפגר, אין סכוי לשנוי.

ונשאלת השאלה; מה עם הסוציאליזם?

הסוציאליזם יבטיח מינימום הכרחי של רמת חיים. קצת לחם ושמן, וזה הכל, כל עוד שמצב המדינה אינו מאפשר יותר ישאר המצב כך.

יוחנן רמתי - ירושלים

חברים, יודע אני שמספרים אינם דבר פופולרי, אך דברו כעין על כרטיסי בלט. וגם על כך ברצוני לעמוד. הדברים שנאמרים על מדיניות השכר, אינם נאמרים רק כדי להבטיח את קיום המדינה למשך 5-10 שנים. ולכן יש לשקול את הדברים באופן יסודי יותר.

המאזן המסחרי של המדינה בשנה שעברה, אם נכלול את השרותים, הראה גרעון של 304 מליון ל"י. המשק הישראלי הפסיד ע"י עבודתו הוא 304 מליון ל"י. כסינו זאת, בחרומות שלומים ~~מאזן~~ מגרמניה בסכום של 224 מליון דולר. וע"י מלוות חוץ בסכום של בערך 80 מליון דולר. מלוות חוץ זה דבר שצריך לשלם בחזרה. חוץ מההסכמה לדעה, שאם לא תשלם לא תקבל יותר מלוות חוץ. בשנות ה-60 יהיה עלינו להחזיר כמה מאות מליון דולרים של מלוות. ז"א, שאין זה מספיק שעד הזמן הזה נוכל לכסות את הוצאותינו אנו צריכים ליצור, אפילו רבע, כדי לעמוד בעומס שאיננו חופסים אותו עדיין. מוטל עלינו עומס אחר, והוא ממוך צרכי הבטחון. אשכול דבר על זה בצדק, כשעושים השואה של מה עדיף, הינוך תיכון או מיסטרים, הרי מיסטרים עדיפים.

ברצוני לחת עוד כמה מספרים. מספרים אלה אינם פרי המצאתו; הם נרשמו ע"י האוצר ובנק ישראל. השכר הריאלי של הפועל עלה בשנה האחרונה ב-65%; השכר הנומינלי העלה ב-8%. יש השג בין העלאה של התפוקה והשכר הריאלי.

האם זה מפסיק להוציא סחורה? הרי צריכים להמצא בתנאים נאותים כדי למכור אותה לנו. יש גרעון, לכן אנו צריכים להיות מסוגלים למכור סחורה לחוץ לארץ. אין אנו יכולים להשקיע כסף מהמסים שאנו משלמים, ועל יסוד אותן השקעות ליצא סחורה שאין אנו יכולים ליצרה. לשלם טובסידיה גבוהה למים כדי לגדל ירקות אח"כ לחת טובסידיה כדי למכור אותן.

המסקנות מכאן:

אני חושב שאשכול אמר הרבה דברים נכונים, אנו צריכים אף להבין שלא יכול היה לומר הכל אילו דבר אף זמן רב יותר. אך עם כל זאת אברהם עופר צודק. אמרנו שאיננו יכולים לשלם לאנשים עבור עבודה שאינם עושים. דבר זה הוא לוקסוס במדינה כמו ישראל אינה יכולה להרשות לעצמה. נתנו כמה הצעות מאוד מענינות וחיוביות. יש לבטל במדה מסוימת את הרמת השכר הגבוהה יחסית עבור עבודות צבוריות, הכונה לעבודות שמשרד העבודה מבצע אותן, המבוצעות בחלקן ע"י העיריות. הייתי אומר שזו נקודה מאוד מסוכנת בשטח הבנין, מאחר שהבנין כיום הנו אחד הגורמים העקריים לאינפלציה.

חבר שואל איזה אחוז מהמשכורות נתן לעבודת בנין. האחוז אינו גבוה, אך המגמה למעשה היא ליצור מצב שלא כדאי יהיה לאדם להיות פועל בנין, מפני שיש יותר מדי פועלי-בנין. קיים תקציב פתוח של הממשלה ושל גורמים אחרים. אנו רוצים לפתח את המדינה בכללה. אשכול דבר על פתוח החקלאות ותעשייה - דבר אלה חשובים והם תמיד יצור לנו ערכים. הוא הדין לגבי התעשייה, אך הבנין יוצר אולי סטנדרד חיים גבוה יותר, אך אינו יוצר ערכי חיים כמו התעשייה והחקלאות. לכן אשכול צריך ליצור תקציב פתוח, וצריך לתת סכומים לתעשייה למחצית ולבסחון. אך חושבני שבמצב הנוכחי אין אנו יכולים להוציא כסף על שכונים, כפי שנעשה הדבר בשנים האחרונות, אנו צריכים לעודד חלק מעובדי הבנין לעבור מקצועות אחרים.

הייתי רוצה להוסיף עוד כמה מלים לבעיות הבסחון. מס מגן הווה אומר 50% שפרושם 80 מליון ל"י נוספים במשק. סחורה נוספת תמות כסף זה אין. אך מה נעשה, מס מגן לא ילך לצרכי בסחון, אלא לצרכי העלאת ששכר. יש לקחת בחשבון גם את קשיי הכלכלה ולא רק את האינטרסים של שכבה זו או אחרת. אני מקוה, שננסה בוועידה זו לחזק את עמדת אלה מחברי המפלגה שרוצים שבסופו של דבר תקבע המפלגה את המדיניות הכלכלית, ושלא תאפשר שהמדיניות הכלכלית תקבע על-ידי קבוצות בעלות אינטרסים אלו או אחרים.

שמעון הורן

הציעו כאן שנעודד תפוקה ופריון עבודה מכל שטח שהוא, החל באברסם עופר שמציע שהפועלים שהוא עובד אתם יפיקו תפוקה גדולה יותר, וכן גרוסקופ החושב שעובדי המדינה יכולים לעבוד יותר, וכולנו חושבים שעובדי המדינה צריכים לעבוד שבוע בן 42 שעות, וכן שאחות צריכה לעבוד 36 שעות. אינני משוכנע שגרוסקופ ועופר חושבים שהמורים צריכים להגיע לשבוע עבודה בן 30-32 שעות, ושחוספת של 2 שעות היתה הורסת את מעמדם. אני בא לשאול חברים אלה; מניח אני שאפשר להעלות את פריון העבודה. אני מסכים עם גרוסקופ שאפשר להעלות את פריון עבודתם של עובדי הממשלה. אז אני צריך לבוא אל עובדים ולפטורם. אברהם עופר יעלה את פריון העבודה בתנובה - ואז הצטרך לפטר עובדים, וגרוסקופ יעמוד נגדו. אפשר ליעל מוסדות

ע"י העברת פועלים למקום אחר. וידועים לנו מוסדות רבים; נשר, ביח"ש שמן, כור, פועלי-נמל-חיפה, פועלי חברת החשמל, ישנם מוסדות רבים אף בת"א וירושלים. יש ועדות הסתדרותיות שתקבענה אם אין צורך בהם, כשמדברים על פיריון עבודה, צריך שיהיה למישהו הכח לבצע את הדבר. מזכיר מועצת פועלי חיפה אומר, לא נפטר את העובדים ברכבת למרות שהם משחקים קלפים.

לא קיים בינינו וכוח על כך, שיש צורך להעלות את פיריון העבודה, אך אין זה קשור בבעיה הכללית שאנו עוסקים בה.

התעוררה בעיה נוספת. אנו מדברים על נורמות. יש לי רושם, שקביעת נורמות היתה דרך עקיפה להעלאת שכר. בנמל חיפה מצאנו פועלים שעושים ביום, ובכל יום $2\frac{1}{2}$ נורמות, ואלה דוקא פועלים מעל לגיש לגיל חמישים. כשבדקנו את הנורמות מצאנו שאפשר לעשותן בשעתיים. שכר עבודה של פועלים אלה הוא 750 ל"י לחודש. לעומתם, אם נקח את כלל העובדים בארץ, נראה שבמדה שהם עובדים וזקוקים לכסף כדי לבנות את חייהם, נקח לדוגמא זוגות צעירים, הם נדונים לעשר שנים של כליה. אצלם לא יחולו שנויים במשכורות. אברהם עופר, אתה אומר שמתפקידו של ארגון הפועלים לדרוש שכר לפועלים, אתה אומר שפועל צריך לקבל לפי עבודתו. אני מוכן לוותר באמצע. אני חושב, שהיינו צריכים להסתפק בקצת פחות התארגנות. אתה הולך לקיצוניות ויוצר אבסורד.

בשנת 56 קרה הדבר, שמי שהוא חשב שנתן להעלות את שכר העובדים. נתן להתעורר בבוקר ה-1 בינואר 56, ולקבל תוספת שכר. אך לעבוד אתה צריך כמו ב-31 לדצמבר 55. דבר זה הוא בלתי אפשרי. הייצור חמורת עשרים ל"י אלה אינו קיפם. מאין יוצרו ה-20 ל"י של הסולבסטר ההיסטורי. אפשר לתתם, אם ישלם משלם המסים האמריקאי. אז נוכל להרשות לעצמנו העלאת שכר, נכריז באמריקה מגבית להעלאת השכר בארץ. נקבל במגבית 50-60 מליון דולר. ואז יקבל הפועל בסולבסטר 20 ל"י ויוכל לקנות בהם סחורה.

גרוסקופ:

קומפנסציה עבור עליית מחירים שהיתה זה בעיניך אפט?

שמעון הורן:

ב-15 לדצמבר חתמו על הסכום של תוספת יוקר, כתוצאה מעליית מחירים. רמת החיים של הפועלים השכירים בא"י נמצאת בעליה מתמדת. אני מוכן ללכת אחר מבית לבית וחוכל לבדוק זאת.

אם קיימת איזו שהיא אפשרות אחרת, האם לאותה עליית שכר באותו לילה יש איזה שהוא ערך ממשי, מבלי שתביא סחורות של משלם המסים האמריקאי והגרמני. בשביל משלמים מסים? בשביל פועלי הנקיון של אבא חושי. המס האחיד עלה ב- $\frac{1}{3}$ נקודה. עלו אף דברים אחרים. עלה מחיר הלחם, מאחר שפועלי המאפייה קבלו 15% העלאת שכר.

עופר: כי עובדים ב-200 מאפיות במקום לעבוד ב-10-20.

גדעון בן ישראל: מה שאתם אומרים כאן, נוגד את כל העקרונות של הכלכלה הסוציאליסטית.

שמעון הורן:

גדעון, את עלבון הכלכלה הסוציאליסטית אני יכול לדרוש ממך. אינני חושב שאנו צריכים לשלם בעד עובדים שאינם עובדים. האם לפועלי נשר שאינם עובדים ולפועלי כור שאינם עובדים צריך לשלם שכר?

גדעון בן ישראל:

אם בנו את מפעלי האשלג כפי שבנו מבלי להביא מומחים, פועלי האשלג אינם אשמים בכך.

שמעון הורן:

האשמה אינה בפועל שעובד בנשר 20 שנה, אלא יש משהו במשטר חיינו שאנו מתנגדים לו. גרוסקופ מדבר על זכותו של כל פועל ופועל. אנו יוצרים חנאי חיים מסולפים וסובל מהם רק הפועל שהוא מחוסר העבודה.

מהו הסוציאליזם?

סוציאליזם הוא כשיש חלק של פועלים שמצבם מבוסס וטוב, זו לגביהם הגשמת הסוציאליזם, צריך לשמור על הפועל המבוסס ולהוסיף לו יותר. על מי דובר בקשר להעלאת השכר? רק על פועלים מסוימים.

רציתי לומר לגרוסקופ כמה מלים על רוחים. מה נוכל לעשות, אנשים מתעשרים, כיצד ננהג כלפיהם. אדם מרויח, לוקחים ממנו 70% מס הכנסה ויהב מגן. יש האומרים שצריך להגביל רווחים. אני אומר שזה משטר של פקוח - שבו דוקא התעשרו הספטרים. האם מישו מציע העלאה של יותר מ-70%? אולי משטר של מחירים?

רצוני לשאול את עמוס דגני. כמה זמן נוכל להשקיע בארץ הזאת ולפתח אותה? בשביל מה משקיעים כסף? יש מקומות עבודה עבור ההשקעה הזו. אם לא נשקיע לא ניצור מקומות עבודה. נצטרך אח"כ לפטר פועלים. ואותם עובדים היו יכולים להיות יעילים במקומות אחרים, לאו דוקא בשמן. אך את הכסף להשקעה אין נותנים לך.

מוש:

התרשמתי מדברי אשכול, 4 שנים הוא מנהל את האוצר ואינו מסכים לדרך שהוא הולך בה. מדוע אשכול אינו קם במפא"י ואומר; אני אינני פקיד, אני שר, אם אינכם נותנים לי לפעול כפי שאני מבין אני מתפטר. אתה אומר; אני נותן לשכרים ליפול, זו הפקרות, אין זו אחריות.

אשר ידלין לפרופ. לרנר

אני מניח שהפתרון של אשכול ימצא. אני שואל את עצמי, איך הפועל היצרני בארץ, בחקלאות בחעשיה ובבנין, איך הוא יכול לשאת על שכמו שלוש ממשלות גדולות ועוד עשר קטנות. הסוכנות ההסתדרות וכל מה שמלוה את כל זה.

החלוקה אצלנו היא כזו, שישנם עובדים, למשל פועלי בנין, שבשבילם יצטבו את קרן הבטוח, והם עובדים פחות מפועלי בנין אחרים שיש להם זכויות סוציאליות. אך על פועל בנין זה יושבים עיריות וסוכנויות וכו'.

פרופ. לרנר

פעמים רבות, מישהו נותן תשובה לשאלה, אך איך זה תשובה. ברצוני לומר, שמה שאומר, ויראה כחוסר תשובה, יהיה התשובה לא המה לשאלת היו"ר כי אין זה לענין.

שמעון הורן שאל; מה נשחנה הלילה הזה, ליל סילבסטר. אחרי ליל סילבסטר לא היה שינוי, לא עלה פיריון העבודה, לא השתנה ההרכב הממשלתי בישראל. אך אנו מטפלים בבעיות שהתעוררו אחרי העלאת השכר. איננו באים להאשים את עובדי הרכבת, או עובדים אחרים, ואין זה עדיין דבר שאנו רוצים לדון עליו, כי סטייה מהבעיות אינה דיון, יודעים אתם את המעשה באמריקאי שבא למוסקבה והראו לו את המטרו. אחרי חצי שעה של שמיעת תעמולה שאל; "מדוע לא עברה רכבת?" המדריך התקעס ואמר: "ומה עם הכושים באמריקה?"

צריך להבין שלא היו שנויים בפיריון מכל הדברים שהעלתם. כולם הביאו או התקיפו או הגנו על מישהו, אך שנויים מכל זאת לא היו, היו הוצאות יצור ויהיה יותר כסף בידי העובדים לקנות יותר סחורות. יש רק דרך אחת, או שתיים לבחור, אתם אומרים לתת לעובדים אפשרות שתהיה להם באות הגדלת שכר. וזה לא יהיה מהעלאת פיריון העבודה, זה יכול להיות רק מאכילת הון, זה יכול לפתור בעיה של שכר לעובדים - באופן זמני, אך זו אינה הצעה רצינית. שמעתי את אלה שקראו קריאות בינים, ואמרו בכך למעשה שיותר טוב אינפלציה מאבטלה. אך אם לא יהיה סכום נוסף להביא סחורות לא נוכל לכסות הוצאות יותר גדולות. והנה בא הלחץ ליצא את הכסף, ואז יהיה הכל בסדר. זוהי הטעות הרצינית ביותר, כי אז יעלו המחירים ודבר זה לא יביא לפתרון, אלא רק לאינפלציה. ולא יהיה זה פתרון לאבטלה אלא רק יאכל הון ולא יקטיף את האבטלה.

נקודה שניה, הלחץ שעליו דבר שר האוצר, אילו היה מר אשכול בא ואומר, דרוש לי הרבה כסף, הוצא מהמגירה ותן לי, היו אומרים שאין זה לחץ, זה שוד. אם אנו מדברים על הרשות הכספית של המדינה, אין מישהו אחר יכול להדפיס כסף, בבנק המרכזי במקום שמדפיסים את הכסף אין קוראים להדפסתו זיוף - אם שורפים כסף ישן ומוסרים לנו חדש. אך תפקידו של האדם האחראי, לשמור על ערך הכסף. ואם אין הוא מגן על ערך הכסף - זו גניבה. למי שיש אחריות על כסף, לא ידפיס יותר ממה שיש לו, כי כך יעשה שוד.

מכאן שאסור לו לשר האוצר ליצור כסף יותר ממה שעומד לרשותו,

ואם לא יתן יותר כסף ממה שיש לו נשאר באבטלה, אבטלה בלי אינפלציה. אני בטוח שאם קימות שתי האפשרויות האחת של אבטלה בלי אינפלציה, ואחת של אבטלה עם אינפלציה כדאי לבחור באבטלה בלי אינפלציה. ומדוע נוצר מצב זה? מפני שהשכר שדורשים גדול ממה שהמשק יכול לשאת. למרות שהשכר בארץ נמוך מדי. אך מהו השכר הנכון? כלכלן אחד אמר - שבכל מקום השכר הנכון הוא ב-20% יותר ממה שהוא היום.

אך לא צריך להעשות מה שנעשה. כי במצב חריף וקשה זה, כל אחד חוקף מישהו אחרי הבעיה היא שדורשים יותר שכר ממה שיכולה הכלכלה לשאת.

עופר:

אתה כולל את כל החושבים, יש מי שמקבל יותר ויש מי שמקבל פחות.

פרופ' לרנר:

יש הרבה דברים שצריך לעשות, אך אותם אין לעשות בזמן קבוע שהוא לפני סילבסטר אחרי סילבסטר.